TA'LIM JARAYONIDA INTERFAOL METODLARNING AHAMIYATI

Qodirova Dinora Do'stmurod Qizi
Termiz davlat pedagogika institutining Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi 1-bosqich bakalavr talabasi

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada ta'lim jarayonida interfaol metodlardan foydalanishning ahamiyati, ularning o'quvchilar bilimini oshirishdagi o'rni hamda zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan bog'liqligi yoritilgan. Shuningdek, interfaol metodlarning o'quvchilarda mustaqil fikrlash, ijodkorlik, faollik, muloqot madaniyati va jamoada ishlash ko'nikmalarini shakllantirishdagi imkoniyatlari tahlil qilingan. Boshlang'ich ta'lim jarayonida qo'llash mumkin bo'lgan ayrim interfaol metodlar va ularning samaradorligi haqida fikr yuritilgan.

Kalit so'zlar: ta'lim, tarbiya, interfaol metod, pedagogik texnologiya, zamonaviy ta'lim, o'quvchi, o'qituvchi, mustaqil fikrlash, innovatsiya, bilim, ko'nikma, malaka.

KIRISH

Bugungi kunda mamlakatimizda ta'lim tizimini rivojlantirish, uning sifatini oshirish va zamonaviy talablar asosida takomillashtirish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Chunki har qanday davlatning kelajagi, avvalo, uning yosh avlodi qanday bilim va tarbiya olayotganiga bog'liq. Shu sababli ta'lim jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiyalar va interfaol metodlardan foydalanishga alohida e'tibor qaratilmoqda.

An'anaviy ta'lim jarayonida ko'proq o'qituvchi asosiy axborot beruvchi, o'quvchi esa tinglovchi sifatida ishtirok etadi. Zamonaviy ta'limda esa o'quvchining faolligi, mustaqil fikrlashi, muammolarga yechim topishi va o'z fikrini erkin bayon qilishi muhim ahamiyat kasb etadi. Aynan interfaol metodlar ana shu imkoniyatlarni yaratib beradi.

Interfaol metodlar o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytiradigan, o'quvchilarni dars jarayoniga faol jalb etadigan ta'lim usullaridir. Ushbu metodlar orqali o'quvchilar nafaqat yangi bilimlarni o'zlashtiradi, balki o'zaro fikr almashish, bahslashish, muammoli vaziyatlarni tahlil qilish va xulosa chiqarishni ham o'rganadi.

ASOSIY QISM

1. Interfaol metodlar tushunchasi va ularning ta'limdagi o'rni

Interfaol so'zi o'zaro harakat, hamkorlik va muloqot ma'nolarini anglatadi. Interfaol ta'lim metodlari o'qituvchi hamda o'quvchilarning birgalikdagi faoliyatiga asoslanadi. Bunda o'quvchi darsning oddiy ishtirokchisi emas, balki bilimlarni egallash jarayonining faol subyekti sifatida qatnashadi.

Interfaol metodlarning asosiy maqsadi o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini oshirish, ularni mustaqil fikrlashga o'rgatish va olgan bilimlarini amaliyotda qo'llashga yo'naltirishdan iborat.

- O'quvchilarning darsdagi faolligini oshiradi.
- Mustaqil va ijodiy fikrlashni rivojlantiradi.
- Jamoada ishlash ko'nikmasini shakllantiradi.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

- O‘z fikrini erkin va ravon ifodalashga o‘rgatadi.
- O‘zaro hurmat va hamkorlik muhitini yaratadi.
- Olingan bilimlarni mustahkamlashga yordam beradi.
- O‘quvchilarning bilim olishga bo‘lgan qiziqishini kuchaytiradi.

Demak, interfaol metodlar ta’lim samaradorligini oshirishda muhim vosita hisoblanadi.

2. Ta’lim jarayonida qo‘llaniladigan interfaol metodlar

“Aqliy hujum” metodi. Ushbu metod o‘quvchilarning erkin fikrlashi va qisqa vaqt ichida ko‘plab g‘oyalarni ilgari surishiga yordam beradi. O‘qituvchi muayyan muammoni yoki savolni o‘rtaga tashlaydi. O‘quvchilar esa o‘z fikrlarini erkin bayon qiladilar. Bunda dastlab fikrlarning to‘g‘ri yoki noto‘g‘riligiga baho berilmaydi. Keyinchalik bildirilgan fikrlar tahlil qilinadi va eng maqbul yechim tanlanadi. Masalan, boshlang‘ich sinf o‘quvchilariga “Tabiatni qanday asrashimiz mumkin?” degan savol beriladi. O‘quvchilar daraxt ekish, suvni tejash, atrof-muhitni toza saqlash kabi turli fikrlarni bildiradilar.

“Klaster” metodi. Klaster metodi biror mavzu yuzasidan o‘quvchilarning bilim va tasavvurlarini tizimlashtirishga xizmat qiladi. Bunda asosiy tushuncha markazga yoziladi va unga bog‘liq bo‘lgan fikrlar tarmoqlar shaklida joylashtiriladi. Masalan, “Oila” mavzusi asosida ota, ona, farzand, mehr, hurmat, tarbiya va mas’uliyat kabi tushunchalar bir-biri bilan bog‘lanadi.

“BBB” metodi. BBB metodi “Bilaman, Bilishni xohlayman, Bilib oldim” so‘zlarining qisqartmasidir. Birinchi bosqichda o‘quvchilar mavzu bo‘yicha nimalarni bilishini aytadi. Ikkinchi bosqichda nimalarni bilishni xohlashini yozadi. Uchinchi bosqichda esa dars yakunida yangi o‘rgangan ma’lumotlarini bayon qiladi. Bu metod o‘quvchilarning bilim darajasini aniqlash va yangi bilimlarni qay darajada o‘zlashtirganini baholash imkonini beradi.

“Baliq skeleti” metodi. Ushbu metod muammolarni aniqlash, ularning kelib chiqish sabablarini o‘rganish va yechimlarni ishlab chiqishga yordam beradi. Baliq bosh qismiga asosiy muammo yoziladi, yuqori suyaklariga muammoning sabablari, pastki suyaklariga esa uning yechimlari joylashtiriladi. Masalan, “Nima sababdan o‘quvchilar kitob o‘qishga kam qiziqadi?” degan muammo yuzasidan sabablar va yechimlar ishlab chiqiladi.

“Rolli o‘yinlar” metodi. Rolli o‘yinlar o‘quvchilarning hayotiy vaziyatlarni tushunishi, muloqot qilish va o‘zini turli vaziyatlarda tutish ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Bunda o‘quvchilar muayyan obraz yoki kasb vakili rolini bajaradilar. Masalan, boshlang‘ich sinfda “Do‘konda”, “Shifoxonada”, “Maktabda” kabi mavzularda rolli o‘yinlarni tashkil etish mumkin. Bu o‘quvchilarning nutqini rivojlantirish bilan birga, ularni hayotiy vaziyatlarga tayyorlaydi.

3. Boshlang‘ich ta’limda interfaol metodlardan foydalanishning ahamiyati

Boshlang‘ich ta’lim inson hayotidagi eng muhim ta’lim bosqichlaridan biridir. Aynan shu davrda bolaning bilim olishga bo‘lgan qiziqishi, dunyoqarashi, nutqi, xotirasi va tafakkuri shakllanadi. Shuning uchun boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi darslarni qiziqarli va samarali tashkil etishi lozim.

Interfaol metodlardan foydalanish boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining yosh xususiyatlariga mos keladi. Chunki kichik yoshdagi bolalar ko‘proq ko‘rgazmali vositalar, o‘yinlar, rasmlar va amaliy mashg‘ulotlar orqali bilimlarni yaxshi o‘zlashtiradilar.

Masalan, matematika darslarida “Kim tez hisoblaydi?” o‘yini orqali o‘quvchilarning hisoblash malakalarini rivojlantirish mumkin. Ona tili darslarida “So‘z top” o‘yini orqali so‘z boyligini oshirish, o‘qish darslarida esa matn asosida savol-javob tashkil etish mumkin.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

Interfaol metodlar o‘quvchilarning faqat bilimini emas, balki shaxsiy sifatlarini ham rivojlantiradi. Ular bir-birini tinglash, o‘zaro yordam berish, fikrlarni hurmat qilish va jamoada ishlashni o‘rganadilar. Shuningdek, o‘qituvchiga har bir o‘quvchining qobiliyati va faolligini kuzatish imkonini beradi.

4. Interfaol metodlarning o‘qituvchi faoliyatidagi ahamiyati

Interfaol ta’lim jarayonida o‘qituvchining vazifasi faqat bilim berish bilan cheklanmaydi. U darsni tashkil etuvchi, yo‘naltiruvchi, o‘quvchilarni rag‘batlantiruvchi va ularning mustaqil faoliyatini boshqaruvchi shaxs hisoblanadi.

O‘qituvchi dars mavzusiga mos metodni to‘g‘ri tanlashi kerak. Chunki har qanday metodni barcha fan va mavzularda bir xil samarada qo‘llab bo‘lmaydi. Metod tanlashda o‘quvchilarের yoshi, bilim darajasi, darsning maqsadi va mazmuni hisobga olinishi lozim.

Bundan tashqari, o‘qituvchi dars jarayonida barcha o‘quvchilarga teng imkoniyat yaratishi, ularning fikrlarini tinglashi va mustaqil qaror qabul qilishiga sharoit yaratishi muhimdir. Zamonaviy pedagog doimo o‘z ustida ishlashi, yangi pedagogik texnologiyalarni o‘rganishi va ta’lim jarayoniga yangiliklarni tatbiq etishi zarur.

5. Interfaol metodlardan foydalanishda uchraydigan muammolar va ularning yechimlari

Interfaol metodlar ko‘plab afzalliklarga ega bo‘lishiga qaramay, ularni qo‘llash jarayonida ayrim muammolar ham uchrashi mumkin.

Birinchidan, ba’zi o‘quvchilar guruh bilan ishlashda faol qatnashmasligi mumkin. Bunday holatda o‘qituvchi har bir o‘quvchiga alohida vazifa berishi va ularni rag‘batlantirishi kerak.

Ikkinchidan, ayrim interfaol metodlar ko‘p vaqt talab qiladi. Shu sababli o‘qituvchi dars vaqtini oldindan rejalashtirishi va metodni mavzuga mos tanlashi lozim.

Uchinchidan, barcha ta’lim muassasalarida zamonaviy texnik vositalar yetarli bo‘lmasligi mumkin. Bunday vaziyatlarda o‘qituvchi oddiy ko‘rgazmali qurollar, tarqatma materiallar, kartochkalar va doskadan foydalanishi mumkin.

To‘rtinchidan, o‘qituvchining interfaol metodlardan foydalanish bo‘yicha tajribasi yetarli bo‘lmasligi mumkin. Buning uchun malaka oshirish, seminar va treninglarda qatnashish, ilg‘or pedagogik tajribalarni o‘rganish muhim hisoblanadi.

MENING FIKRIMCHA

Menimcha, bugungi ta’lim jarayonida interfaol metodlardan foydalanish juda muhim. Chunki o‘quvchi faqat o‘qituvchining ma’ruzasini tinglash orqali emas, balki ozi izlanish, fikrlash, savollarga javob topish va amaliy mashg‘ulotlarda qatnashish orqali ham ko‘proq bilimga ega bo‘ladi.

Ayniqsa, boshlang‘ich ta’limda interfaol metodlarning o‘rni beqiyosdir. Sababi, kichik yoshdagi bolalar o‘yin va qiziqarli mashg‘ulotlar orqali bilimlarni tezroq o‘zlashtiradilar. Masalan, oddiy savol-javob yoki guruhli topshiriqlar yordamida ham bolalarda mustaqil fikrlash va o‘zaro hamkorlik ko‘nikmalarini shakllantirish mumkin.

Men kelajakdagi pedagog sifatida har bir darsni qiziqarli, mazmunli va samarali tashkil etish tarafdoriman. Buning uchun o‘qituvchi zamonaviy metodlardan o‘rinli foydalanishi, o‘quvchilarning qiziqishlarini hisobga olishi va ularning bilim olishga bo‘lgan intilishini qo‘llab-quvvatlashi kerak, deb hisoblayman.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, ta’lim jarayonida interfaol metodlardan foydalanish zamonaviy ta’lim sifatini oshirishning muhim omillaridan biridir. Ushbu metodlar o‘quvchilarning bilim olishga bo‘lgan

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

qiziqishini kuchaytiradi, mustaqil fikrlash, ijodkorlik, muloqot va hamkorlik ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Ayniqsa, boshlang'ich ta'limda interfaol metodlardan foydalanish bolalarning intellektual va shaxsiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. O'quvchilar dars jarayonida faol ishtirok etish orqali bilimlarni chuqurroq o'zlashtiradilar va ularni kundalik hayotda qo'llashni o'rganadilar.

Shuni alohida ta'kidlash kerakki, interfaol metodlardan foydalanish o'z-o'zidan yuqori natijani kafolatlamaydi. Buning uchun o'qituvchi metodlarni to'g'ri tanlashi, dars maqsadiga muvofiq qo'llashi va har bir o'quvchining individual imkoniyatlarini hisobga olishi zarur.

Kelajakda ta'lim tizimining yanada rivojlanishi, bilimli, mustaqil fikrlaydigan va ijodkor yosh avlodni tarbiyalashda interfaol metodlarning ahamiyati yanada ortib boradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. 2020-yil 23-sentabr.
2. Azizxo'jayeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent.
3. Tolipov O'., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari. – Toshkent.
4. Ishmuhamedov R., Abduqodirov A., Pardaev A. Ta'limda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent.
5. Umumiy pedagogika bo'yicha o'quv qo'llanmalar.
6. Boshlang'ich ta'lim metodikasiga oid ilmiy-uslubiy manbalar.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.